

ნარკოდანაშაულის ზომიერითი სამართლებრივი პრობლემა სასამართლო პრაქტიკაში

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქ. *ლავრენტი მალაქელიძე*, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე

I. შესავალი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის XXXIII თავით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია ნარკოტიკული დანაშაულისათვის. კანონის აღნიშნული თავი კი, თავის მხრივ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის¹ მე-9 კარის შემადგენელი ნაწილია, რომელშიც გაერთიანებულია ის დანაშაულები, რომლებიც მიმართულია საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ.

კანონის ამ თავში პერიოდულად ცვლილებები ხორციელდებოდა, რომლებიც, როგორც წესი, უკავშირდებოდა ცალკეულ ნორმათა სანქციას, მისი გამკაცრების, თუ შემსუბუქების კუთხით. ნიშანდობლივია, რომ ძირითად დანაშაულთა შემადგენლობის აღწერილობით/დესკრიფციულ და ნორმატიულ ნიშნებს ამგვარი ცვლილება არ შეხებია.² მოცემულ შემთხვევაში კი საუბარია ისეთ კლასიკური ტიპის ნარკოდანაშაულზე, როგორცაა ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონო შექმნა, შენახვა ან გასაღება, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სსკ-ის 260-ე მუხლით.

წინამდებარე სტატიაში კვლევის მიზანს წარმოადგენს ზემოთ მითითებული ქმედებების – უკანონო შექმნის, შენახვის ან გასაღების – განხორციელება თანამონაწილეობით. უფრო კონკრეტულად, წინამდებარე სტატია პროფესორ *მერაბ ტურავას* მიერ თავის ნაშრომებში ჩამოყალიბებულ და განვითარებულ ისეთ სისხლისსამართლებრივ პრობლემას უკავშირდება როგორცაა დანაშაულში თანამონაწილეობა. სახელდობრ, რამდენადაა შესაძლე-

ბელი თანამონაწილეთა მეშვეობით ნარკოტიკული საშუალებების შექმნის, შენახვის ან გასაღების ჩადენა, მაშინ როცა, ადგილი აქვს პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტის დახმარებით გამოვლენილ ასეთი სახის დანაშაულს. ნაშრომში მიმოხილული იქნება ასევე ე.წ. ფარული აგენტის როლი ამგვარი ქმედების განხორციელების დროს და დადგინდება ის განმასხვავებელი ნიშნები, რითაც ეს უკანასკნელი შეიძლება გაიმიჯნოს დანაშაულში თანამონაწილეთაგან. წინამდებარე სტატიაში, პროფესორ მერაბ ტურავასა და ზოგიერთი სხვა მეცნიერის ნაშრომებში გამოთქმული შეხედულებებისა და მოსაზრებების, ასევე საერთაშორისო და ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე, დეტალურად განხილული იქნება ზემოთ დასმული სამართლებრივი პრობლემა და გაკეთდება შესაბამისი დასკვნა.

დაბოლოს, კიდევ ერთხელ, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად პროფესორ მერაბ ტურავას ხანგრძლივი სამოსამართლო თუ სამეცნიერო საქმიანობისა, რომელიც უდიდეს ძალისხმევასა და დროს მოითხოვს, იგი კვლავ აქტიურად აგრძელებს მუშაობას მომავალი ქართველი იურისტების აღზრდისა და მათი უკეთესი მომავლის გზამკვლევის კუთხით. ამ იმედით კი მსურს მის მიმართ ამ ყველაფრისთვის დიდი მადლიერება გამოვხატო და ღრმა პატივისცემით მივუძღვნა წარმოდგენილი ნაშრომი.

II. ნარკოდანაშაულის ჩადენა თანამონაწილეობით და შესაბამისი სასამართლო პრაქტიკა

1. პრობლემის მოკლე ანალიზი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 23-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულში თანამონაწილეობა

¹ შემდგომში შემოკლებული, როგორც სსკ.

² თუ არ ჩავთვლით ზოგიერთ საგამონაკლისო შემთხვევას, ასე, მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა ახალი ნორმა 2731 მუხლის სახით.

ნიშნავს ორი ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას განზრახი დანაშაულის ჩადენაში. იურიდიულ ლიტერატურაში განასხვავებენ თანამონაწილეობას ფართო და ვიწრო გაგებით.³ თანამონაწილეობა ფართო გაგებით ნიშნავს დანაშაულში თანამონაწილეობას როლების დაუნაწილებლად. ამ განსაზღვრების მიხედვით, თანამონაწილეობაც თანამონაწილეობაა.⁴ თანამონაწილეობა ვიწრო გაგებით კი გულისხმობს დანაშაულის მონაწილეთა შორის როლების დანაწილებას (ორგანიზატორი, წამქეზებელი, დამხმარე).⁵ საქართველოს, ისევე როგორც სხვა ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობა აღიარებს თანამონაწილეობას ვიწრო გაგებით.⁶ ამაზე მიუთითებს სსკ-ის 24-ე მუხლიც, რომლის თანახმად: (ა) ორგანიზატორია ის, ვინც მოაწყო დანაშაულის ჩადენა ან ხელმძღვანელობდა მის განხორციელებას, აგრეთვე ის, ვინც შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას; (ბ) წამქეზებელია ის, ვინც დაიყოლია სხვა პირი განზრახი დანაშაულის ჩასადენად; (გ) დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას.

თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველია თანამონაწილეთა მიერ ერთიანი სისხლისსამართლებრივი უმართლობის განხორციელება.⁷ თავის მხრივ, სისხლისსამართლებრივი უმართლობა ნიშნავს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების მართლსაწინააღმდეგოდ

ჩადენას.⁸ აღნიშნულზე არაპირდაპირ მიუთითებს სსკ-ის 25-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის შესაბამისად, ამსრულებლისა და თანამონაწილეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ მხოლოდ საკუთარი ბრალისათვის ერთიანი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების საფუძველზე, დანაშაულის ჩადენაში თითოეულის მონაწილეობის ხასიათისა და ხარისხის გათვალისწინებით.

თანამონაწილეობა თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, აქცესორული ხასიათისაა.⁹ ეს ნიშნავს იმას, რომ თანამონაწილის მოქმედების კვალიფიკაცია დამოკიდებულია სწორედ ამსრულებლის ქმედების კვალიფიკაციაზე, მის მიერ ჩადენილ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაზე. ასე, მაგალითად, თუ ამსრულებლის ქმედება მომზადების ან მცდელობის ეტაპზე შეჩერდა, თანამონაწილეს პასუხს აგებს დანაშაულის მომზადების ან მცდელობის მონაწილეობისათვის, ხოლო თუ ამსრულებელმა დაასრულა დანაშაული, თანამონაწილეს დამთავრებულ დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის დაისჯება.¹⁰

ნარკოდანაშაულში თანამონაწილეობის დასაბუთება, ერთი შეხედვით, პრობლემას არ უნდა წარმოადგენდეს. ისევე როგორც, ნებისმიერ სხვა განზრახ დანაშაულში, ამ შემთხვევაშიც თანამონაწილეობით ამგვარი ქმედების ჩადენა შესაძლებელია. უფრო კონკრეტულად, ნარკოტიკული საშუალების შექმნა/შენახვაში, ისევე როგორც გასაღებაში დახმარება, წაქეზება ან ორგანიზება დასაბუთდება, თუკი, რა თქმა უნდა, შესაბამისი მტკიცებულებები იარსებებს სისხლის სამართლის საქმეში.¹¹ თუმცა, საერთო სასამართლოების ბოლოდროინდელმა პრაქტიკამ გარკვეული პრობლემები წარმოაჩინა ამ კუთხით. ამ მხრივ კი, საინტერესოა თბილისის სააპელაციო სასამართლოსა და უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების ანალიზი.

³ შდრ. ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 324; გამყრელიძე, ოთარ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, 2008, გვ. 191-192; მჭედლიშვილი-ჰედრისი, ქეთევან, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 138-140.

⁴ იხ. გამყრელიძე, ოთარ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, 2008, გვ. 192.

⁵ გამყრელიძე, ოთარ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, 2008, გვ. 192; ასევე შდრ. თოდუა, ნონა, ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის კომენტარი, 2021, გვ. 372-376.

⁶ ზოგიერთი ავტორი მას მოიხსენიებს თანამონაწილეობის ე.წ. დუალისტურ სისტემად, რა დროსაც როლები დანაწილებულია პირებს შორის. ამის შესახებ იხ. ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 324.

⁷ იხ. Okhanashvili, Anri, Die Strafbarkeit des Organisations-täters und des Organisators in Deutschland und Georgien, 2021, გვ. 311-314.

⁸ შდრ. უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 2 ნოემბრის გადაწყვეტილება #537აპ-22.

⁹ შდრ. უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილება #98კოლ.

¹⁰ შდრ. თოდუა, ნონა, გურამ ნაჭყებია 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 23-38.

¹¹ შდრ. თოდუა, ნონა, ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი II, მე-6 გამოცემა, 2020, გვ. 36-37.

2. პრობლემის განხილვა ქართული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით

თბილისის სააპელაციო სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეზე ქვედა ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც უკავშირდებოდა განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შექმნას, შენახვასა და გასაღებას (დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე მუხლის მე-6 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით), შეცვალა კვალიფიკაციის ნაწილში. კერძოდ, მსჯავრდებულის (ამსრულებლის) ქმედება შეაფასა, როგორც ნარკოტიკული საშუალების შექმნაში დახმარებად, ხოლო გასაღების ნაწილში იგი გაამართლა.¹² შესაბამისად, მსჯავრდებული სასამართლომ დამნაშავედ ცნო მხოლოდ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 25-ე და 260-ე მუხლის მე-6 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში.¹³ საქმის ფაქტობრივი გარემოება კი მდგომარეობდა შემდეგში:

ბრალდების დადგენილებით, 2020 წლის 14 აგვისტოს, დღის საათებში, მარნეულში, ომარ ხაიამის ქუჩის მიმდებარე ტერიტორიაზე, ავთომ,¹⁴ 2 500 (ორი ათას ხუთასი) ლარის სანაცვლოდ შალვაზე უკანონოდ გაასალა მის მიერ გამოძიებით დაუდგენელ დროსა და ვითარებაში უკანონოდ შექმნილი და შენახული განსაკუთრებით დიდი ოდენობით 2,0022 გრამი ნარკოტიკული საშუალება ჰეროინი. აღნიშნული ნარკოტიკული საშუალება იმავე დღეს ამოღებული იქნა შსს-ის ცენტრალური კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტის თანამშრომლების მიერ შალვასთან ჩატარებული ამოღების შედეგად.

¹² იყო თუ არა ამ შემთხვევაში გასაღების ფაქტი ჩადენილი პირის მიერ, ცალკე მსჯელობის საგანი შეიძლება გახდეს.

¹³ იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2021 წლის 18 ნოემბრის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმეზე № 1ბ/1079-21. ანალოგიური გადაწყვეტილება მიიღო სააპელაციო სასამართლომ სხვა სისხლის სამართლის საქმეზეც, ამის შესახებ იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2022 წლის 22 ივნისის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმეზე №1ბ/1080-21, ასევე, შდრ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2023 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმეზე №1ბ/1843-23.

¹⁴ მაგალითში მოყვანილი სახელები გამოგონილია.

ნიშანდობლივია, რომ მოცემულ სისხლის სამართლის საქმეში, პასუხისგებაში მიცემული იქნა მხოლოდ ავთომ, ხოლო შალვა, როგორც პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტი, უკავისუფლებული იქნა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან. პირველი ინსტანციის სასამართლომ ბრალდებულ ავთოს ქმედება შეაფასა, როგორც განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შექმნა, შენახვა და გასაღება.¹⁵ თუმცა, სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბრალდებული იყო არა გამსაღებელი, არამედ იგი რეალურად ეხმარებოდა ნარკოტიკული საშუალებების უკანონო შექმნაში პოლიციის ე.წ. ფარულ აგენტს შალვას,¹⁶ რის გამოც, ამსრულებლის (ავთოს) ქმედება შეაფასა დახმარებად, დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 25-ე და 260-ე მუხლის მე-6 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით, მაშინ როდესაც, მოცემულ საქმეში დანაშაულის ჩამდენი უშუალო ამსრულებელი საერთოდ არ ფიგურირებდა.

სააპელაციო სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში მიუთითა: „...დადგენილია ის ფაქტობრივი გარემოებაც, რომ ა-მ შ-ს, მისივე თხოვნით ხელი შეუწყო ნარკოტიკული საშუალების შექმნაში, კერძოდ, შ-ს თხოვნით ერთად წავიდნენ მარნეულში ნარკოტიკის საყიდლად და მასაც დაეხმარა შექმნაში. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 24-ე მუხლის მესამე ნაწილით, დამხმარეა ის, ვინც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას. ამავე კოდექსის 25-ე მუხლის მესამე ნაწილით, დამხმარის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ამ მუხლზე მითითებით“.¹⁷

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ სააპელაციო სასამართლოს ეს მსჯელობა გაიზიარა და, შესაბამისად, ქვედა ინსტანციის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება უცვლელი

¹⁵ იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2021 წლის 3 ივნისის გადაწყვეტილება იმავე სისხლის სამართლის საქმეზე (№1/4428-20).

¹⁶ იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2021 წლის 18 ნოემბრის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმეზე № 1ბ/1079-21.

¹⁷ იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2021 წლის 18 ნოემბრის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმეზე № 1ბ/1079-21.

დატოვა.¹⁸ საკასაციო პალატის მიერ მიღებულ განჩინებაში მითითებულია: „საკასაციო სასამართლო იზიარებს სააპელაციო პალატის შეფასებას, რომ ა-ს არ ჩაუდენია ნარკოტიკული საშუალების გასაღება, ვინაიდან მას არ გააჩნდა რაიმე ინტერესი, რომ დახმარებოდა ნარკოტიკული საშუალების გამყიდველს ნარკოტიკების გასაღებაში და არც კი იცნობდა მას, მაგრამ ამავე დროს დადგენილია ის ფაქტობრივი გარემოება, რომ ა-მ შ-ს მისივე თხოვნით, ხელი შეუწყო ნარკოტიკული საშუალების შექენაში, რაც გამოიხატა იმაში, რომ ისინი, შ-ს თხოვნით, ერთად ნავიდნენ ნარკოტიკული საშუალებების შესაძენად, რა დროსაც მასაც დაეხმარა შექენაში“.¹⁹

სასამართლოს გადაწყვეტილების ანალიზიდან გამომდინარე, როდესაც საუბარია შექენაში დახმარებაზე, უშუალო ამსრულებლისგან განსხვავებით, დამხმარე, ისე როგორც სხვა თანამონაწილე, ქმედებაზე არ ბატონობს.²⁰ შესაბამისად, ამ ლოგიკით არც შექენაში დახმარება გამოდის, რადგან ამ გადაწყვეტილებაში ნათლად ჩანს, რომ შალვამ ავთომ „ნააქეზა“ ნარკოტიკის შესაძენად, რომელმაც ნარკოტიკი უშუალოდ შეიძინა. ჰიპოთეტურად, დახმარება ავთოს მხრიდან მხოლოდ მაშინ იქნებოდა, როდესაც შალვა უშუალოდ ე.წ. ძირითადი გამსაღებლისგან შეიძენდა ნარკოტიკს ანუ იბატონებდა ქმედებაზე, ხოლო ავთო ხელს შეუწყობდა შექენას, ე.ი. უშუალოდ კი არ განახორციელებდა ნარკოტიკის გამორთმევას და ფულის გადაცემას, არამედ დახმარებას გაუწევდა ისეთი ქმედებით, რაც ფულის უშუალოდ გადაცემაში და გამორთმევაში არ გამოიხატებოდა.

მეორე, ასევე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ როდესაც პირმა ფულის გადაცემით ნარკოტიკი შეიძინა, მან უკვე ნარკოტიკის შექენა დაასრულა. შესაბამისად, გაუგებარია, როგორ შეიძლება დამხმარის ქმედებაზე იყოს დამოკიდებული დანაშაულის

დასრულება. როგორც ზემოთ აღინიშნა, თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნება გულისხმობს იმას, რომ ამსრულებლის ქმედებაზე დამოკიდებული თანამონაწილის პასუხისმგებლობა, და არა პირიქით.

მესამე, ნარკოტიკული საშუალების შექენა-გასაღებისას, სადაც ერთი მხარე შემძენია, ხოლო მეორე მხარე გამსაღებელი, ადგილი აქვს ყოველთვის ე.წ. აუცილებელი თანამონაწილეობის ერთ-ერთ სახეს, კონვერგენციულ დელიქტს,²¹ რომლის განსახორციელებლად საჭიროა რამდენიმე ადამიანის ერთობლივი ძალისხმევა (მაგ.: სსკ-ის 338-ე და 339-ე მუხლები, ქრთამის აღება და ქრთამის მიცემა). მოცემულ საქმეში ნარკოტიკული საშუალების გასაღების ინიციატორი (დამყოლიებელი) არის შალვა, რომელიც სსკ-ის 260-ე მუხლით შემძენია, ხოლო ავთო გამსაღებელია.

მეოთხე, სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან, ნათლად ჩანს, რომ შალვამ ავთოს სთხოვა ნარკოტიკი და საერთოდ არ ირკვევა, რომ იგი სადმე გააგზავნა ნარკოტიკის შესაძენად. დაშვების დონეზეც ასეც რომ იყოს, შალვა უნდა იყოს ნარკოტიკული საშუალების შექენის ნამქეზებელი.

მეხუთე, როგორც საქმის მასალებიდან იკვეთება, შალვა და ავთო შეთანხმდნენ ნარკოტიკის შექენა-გასაღებაზე, რა დროსაც შალვა ავთოსგან ითხოვს ნარკოტიკულ საშუალებას. შალვა როგორც ე.წ. ფარული აგენტი, „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის მე-2 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტისა და მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, ახორციელებს საკონტროლო შესყიდვას, რაც იმას ნიშნავს, რომ მას სურს გამოავლინოს ნარკოტიკის გამსაღებელი. შესაბამისად, მისი ქმედება სწორედ ამ კანონის თანახმად, არ და ვერ ჩაითვლება მართლსაწინააღმდეგო ქმედებად. ამდენად, მოცემულ მაგალითში დასახელებული ე.წ. ფარული აგენტი შალვა არა თუ დანაშაულს საერთოდ არ სჩადის, არამედ სისხლისსამართლებრივ უმართლობასაც კი არ ახორციელებს, რაც მინუმუმ საჭიროა თანამონაწილეობის დასასაბუთებლად (ე.წ. ლიმიტირებული აქცესორულობის თეორია).²²

¹⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 7 მარტის #120აპ-22 გადაწყვეტილება.

¹⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 7 მარტის #120აპ-22 გადაწყვეტილება.

²⁰ ქმედებაზე ბატონობის შესახებ იხ. *Roxin, Claus, Täterschaft und Tatherrschaft*, 2006, გვ. 684. ქართულ ენაზე იხ. *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, ქეთევან*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 151-157; *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 335-340.

²¹ იხ. *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, ქეთევან*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 201-202.

²² შდრ. *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, ქეთევან*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 205-206; *ტურავა, მერაბ*,

ამრიგად, მოცემულ სისხლის სამართლის საქმეში, როგორც ეს ფაქტობრივი გარემოებებიდან ჩანს, საერთო ჯამში ფიგურირებს სამი პირი: (1) პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტი, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს ნარკოტიკული საშუალებების გამსაღებლის მხილება; (2) თავად ამ აგენტის მიერ დასახელებული „გამსაღებელი“; (3) ასევე ე.წ. ძირითადი გამსაღებელი (გამოძიებით დაუდგენელი პირი), რომელიც ნარკოტიკულ საშუალებას აწვდის ე.წ. ფარული აგენტის მიერ დასახელებულ „გამსაღებელს“.

ნარკოდანაშაულის ამგვარი სქემა, ერთი შეხედვით, მარტივი გამოსაძიებელია. თუმცა, სამართალდამცავი ორგანოების მიერ გამოვლენილია ამ სქემის მხოლოდ ე.წ. შუა რგოლის მონაწილე პირი – ე.ი. პირი, ვისაც პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტი ასახელებს, ხოლო მთავარი, ძირითადი გამსაღებელი, რომელიც რეალურად აწვდის და ასაღებს სხვებზე ნარკოტიკულ საშუალებებს, არათუ სისხლის სამართლის პასუხისგებაშია მიცემული, არამედ გამოვლენილიც კი არ არის გამოძიების მიერ. ამის მიზეზი შეიძლება ბევრი იყოს, მათ შორის, არასრულყოფილად ჩატარებული გამოძიება ან პირების პოლიციასთან თანამშრომლობაზე უარი. თუმცა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სასამართლომ ასეთ შემთხვევაში არასწორი შეფასება მისცეს თითოეული პირის ქმედებას წარმოდგენილი მტკიცებულებების საფუძველზე. აღნიშნული საკითხი კიდევ ერთხელ ქვემოთ იქნება გაანალიზებული, მანამდე კი უზენაესი სასამართლოს კიდევ ერთი გადაწყვეტილება იქნება მიმოხილული, რომელიც უშუალოდ ამ პრობლემას უკავშირდება.

თავიდანვე უნდა ითქვას, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ზემოაღნიშნულ გადაწყვეტილებაში ასახული მსჯელობა,²³ ერთგვარი პრეცედენტი გახდა ასევე სხვა საქმეებზეც. ამ მხრივ, კი საინტერესოა უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 26 აპრილის განაჩენი, სადაც ანალოგიურ ნარკოდანაშაულებრივ სქემასთან გვაქვს საქმე.

უფრო კონკრეტულად, ამ შემთხვევაშიც, პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტი ამხელდა ნარკოტიკული საშუალებების გამსაღებელს და ამ მიზნით დაიწყო

თანამშრომლობა სამართალდამცავ ორგანოებთან. თავის მხრივ, „მხილებულმა“ გამსაღებელმა ნარკოტიკული ნივთიერებები შეიძინა გამოძიებით დაუდგენელი მესამე პირისგან, რის შემდგომაც შეძენილი ნივთიერება გადააწვდა პოლიციის ფარულ აგენტს.

ამ შემთხვევაშიც, უზენაესი სასამართლო კვლავ იზიარებს იმ პოზიციას, რომ პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტის მიერ მხილებული „გამსაღებელი“, არის არა რეალურად გამსაღებელი, არამედ წარმოადგენს ნარკოტიკული საშუალების შეძენაში დამხმარეს ანუ იმ პირის თანამონაწილეს, რომელიც არის პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტი და სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებული სუბიექტი.²⁴

საკასაციო პალატის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილის მიხედვით: „საკასაციო სასამართლო ვერ გაიზიარებს ბრალდების მხარის მტკიცებას, რომ: ი-ის მიერ შ-თვის ნარკოტიკული საშუალების გადაცემა ავტომატურად ნიშნავს, რომ მან ნარკოტიკული საშუალება გაასაღა; ნარკოტიკული საშუალების ხელიდან ხელში გადაცემა გამორიცხავს – ნარკოტიკული საშუალების შეძენაში დამხმარებას...“.²⁵

საკასაციო პალატა იქვე მიუთითებს: „საკასაციო სასამართლო, იმავდროულად, ითვალისწინებს, რომ ბრალდების მხარეს არ დაუდგენია თუ ვინ არის ის პირი, ვისთანაც მივიდა ი-ი შ-სთან ერთად ნარკოტიკული საშუალების შესაძენად...“.²⁶ თუმცა, უზენაესი სასამართლოს პოზიციით, „... გონივრულ ეჭვს მიღმა დასტურდება, რომ ი-მ შ-ს, მისივე თხოვნით, ხელი შეუწყო და მასაც დაეხმარა ნარკოტიკული საშუალების შეძენაში, კერძოდ, მასთან ერთად წავიდა ფონიჭალაში ნარკოტიკების საყიდლად“.²⁷

²⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 26 აპრილის #844აპ-22 გადაწყვეტილება.

²⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 26 აპრილის #844აპ-22 გადაწყვეტილება.

²⁶ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 26 აპრილის #844აპ-22 გადაწყვეტილება.

²⁷ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 26 აპრილის #844აპ-22 გადაწყვეტილება. ანალოგიური გადაწყვეტილება მიიღო უზენაესმა სასამართლომ სხვა სისხლის სამართლის საქმეებზეც, ამის შესახებ იხ: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 2 ნოემბერი #477აპ-23 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 2 ნოემბრის #589აპ-23 გა-

სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 333.

²³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 7 მარტის #120აპ-22 გადაწყვეტილება.

ანალოგიურად ამ გადაწყვეტილებაშიც ბუნდოვანი და გაუგებარია სასამართლოს მსჯელობა იმ ნაწილში, სადაც საკასაციო პალატა მიუთითებს: „... მისივე თხოვნით, ხელი შეუწყო და მასაც დაეხმარა ნარკოტიკული საშუალების შექენაში“.²⁸ გაურკვეველია, რატომ არის ამ შემთხვევაშიც მსჯავრდებულის ქმედება შეფასებული შექენაში დახმარებად. უდავოა, რომ დანაშაულს სჭირდება უშუალო ამსრულებელი, ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ცალკეული ნიშნების შემსრულებელი პირი, რაც მოცემულ გადაწყვეტილებაში, ისევე როგორც სხვა ზემოთ განხილულ გადაწყვეტილებებშიც, საერთოდ არ არის ნახსენებიც კი.

3. ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა ე.წ. ფარული აგენტების შესახებ

ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლო, ზოგადად, ეთანხმება სისხლის სამართლის საქმეებში ფარული აგენტების გამოყენებას, როგორც ლეგიტიმურ საგამოძიებო საშუალებას მძიმე დანაშაულებთან წინააღმდეგ საბრძოლველად. თუმცა, სასამართლო იმავდროულად მოითხოვს, რომ თვითნებობის წინააღმდეგ სათანადო საპროცესო გარანტიები იყოს გამოყენებული, რადგან პროვოკაციით მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენებას ვერასდროს ვერ ამართლებს საჯარო ინტერესი.²⁹ ევროპული სასამართლოს მიდგომა ამასთან დაკავშირებით არის შემდეგი: „მართლმსაჯულება არ უნდა შეენიროს მიზანშეწონილობას“.³⁰

შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია არ ეწინააღმდეგება გამოძიებაში ისეთ წყაროებზე დაყრდნობას, როგორიცაა ანონიმური კონფიდენტები. თუმცა, სხვა საკითხია

საქმის არსებითად განხილვის დროს სასამართლოს მიერ ასეთი წყაროების შემდგომი გამოყენების დასაბუთება პირის მსჯავრდებისათვის და დასაშვებია მხოლოდ თვითნებობის საწინააღმდეგო სათანადო და საკმარისი გარანტიების არსებობისას. კერძოდ, აქ იგულისხმება შესატყვისი საგამოძიებო მოქმედებების სანქციონების, განხორციელებისა და ზედამხედველობის ცხადი და წინასწარგანჭვრეტადი სამართალწარმოება.³¹

ამდენად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განმარტებულია, რომ განსაკუთრებული საგამოძიებო მეთოდები, კერძოდ, ფარული ოპერაციების ჩატარების ტექნიკა თავისთავად არ არღვევს სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებას.³² მოცემულ შემთხვევაში სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ პოლიცია უფლებამოსილია, ჩაატაროს ფარული ოპერაციები, მაგრამ მან არ უნდა წააქეზოს დანაშაული.³³

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ საქმეზე *Miliniene v. Lithuania* ასევე განმარტებულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ პოლიციამ გავლენა იქონია მოვლენების მსვლელობაზე იმით, რომ კერძო პირს ტექნიკური აღჭურვილობა გადასცა საუბრების ჩასანერად და ხელს უწყობდა მომჩივანისთვის ფინანსური შეთავაზების გაკეთებას, პოლიციის ქმედებები კვალიფიცირებულ იქნა, როგორც დანაშაულებრივ საქმიანობასთან „მიერთება“ და არა როგორც ამ საქმიანობის ინიცირება, რადგან, მოცემულ შემთხვევაში, ინიციატივა კერძო პირისგან მოდიოდა.³⁴ შესაბამისად, სასამართლომ აღნიშნულ საქმეზე არ დაადგინა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა.

ნიშნდობლივია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილ ამ სტან-

დაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2024 წლის 18 იანვრის #817აპ-23 გადაწყვეტილება.

²⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 26 აპრილის #844აპ-22 გადაწყვეტილება.

²⁹ იხ. *Teixeira de Castro v. Portugal*, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილება, განაცხადი no. 25829/94, პუნქტი 34-36.

³⁰ იხ. *Teixeira de Castro v. Portugal*, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს 1998 წლის 9 ივნისის გადაწყვეტილება, განაცხადი no. 25829/94, პუნქტი 36.

³¹ იხ. *Ramanauskas v. Lithuania*, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილება, განაცხადი no. 74420/01, პუნქტი 53.

³² იხ. *Ramanauskas v. Lithuania*, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 5 თებერვლის გადაწყვეტილება, განაცხადი no. 74420/01, პუნქტი 51.

³³ იხ. *Khudobin V. Russia*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 26 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, განაცხადი no. 59696/00, პუნქტი 128.

³⁴ იხ. *Miliniene v. Lithuania*, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება, განაცხადი no. 74355/01, პუნქტები 37-38, 41.

დარტს ასევე იზიარებს ეროვნული სასამართლო-ბი. საქართველოს უზენაესი სასამართლო არაერთ გადაწყვეტილებაში ერთმანეთისაგან მართებულად მიჯნავს დანაშაულის პროვოკატორსა და ე.წ. ფარულ აგენტს. კერძოდ, საკასაციო პალატამ ერთ-ერთ სისხლის სამართლის საქმეზე მიუთითა: „საკასაციო სასამართლო არ იზიარებს დაცვის მხარის მოსაზრებას, რომ აგენტ-პროვოკატორმა მსჯავრდებულს მოუწყო დანაშაულის პროვოკაცია და მიუთითებს, რომ საქმის მასალებში არ მოიპოვება მტკიცებულება, რაც დაადასტურებდა მონმე ხ. დ-ის სავარაუდო უკანონო ქმედებას, მსჯავრდებულის ცრუ დასმენის/მსჯავრდების ფარულ განზრახვას, კონკრეტულად, ლ. გ-ის მიმართ ისეთი სახის დაინტერესებას, რაც საეჭვოს გახდიდა მისი ჩვენების სანდოობას; საქმის მასალებით გამოკვეთილია, რომ სამართალდამცავ ორგანოებს ხელი არ შეუწყვიათ დანაშაულის ჩადენაში, ისინი შემოიფარგლებოდნენ მხოლოდ სისხლის სამართლის დანაშაულის პასიური გამოძიებით და ამ გამოძიების პროცესში მტკიცებულებების მოძიებით; საქმეში დანაშაულის ნაქეზების ერთი ელემენტიც არ იკვეთება“.³⁵

აღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, როგორც ეს ყველა შემთხვევაში განხილულ მაგალითებიდან იკვეთება, პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტების მიერ გამსაღებლებისათვის ფინანსური შეთავაზების გაკეთება და საკონტროლო შესყიდვა, ხდება სწორედ გამოძიებასთან თანამშრომლობისა და სამართალდამცავი ორგანოს მეთვალყურეობის ფარგლებში.³⁶ შესაბამისად, ყველა ამ ე.წ. ფარულ

აგენტს, სამართლიანად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განხორციელებული ქმედებისათვის არ დაკისრებია და, ბუნებრივია, ვერც დაეკისრებოდა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, არცერთ ასეთ პირს არ გაუჩნდებოდა სამართალდამცავ ორგანოებთან თანამშრომლობისა და ვინმეს მხილების სურვილი.

III. დასკვნა

ზემოაღნიშნულ საქმეებში საერთო სასამართლოების ზემდგომ ინსტანციებში არასწორად ხდება ნარკოდანაშაულების დროს თანამონაწილეობის პრობლემის სამართლებრივი კვალიფიკაცია. აღიარებულია, რომ თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველია თანამონაწილეთა მიერ ერთიანი სისხლისსამართლებრივი უმართლობის განხორციელება. სისხლისსამართლებრივი უმართლობა კი ნიშნავს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების მართლსაწინააღმდეგოდ ჩადენას.³⁷ შესაბამისად, ამსრულებელსა და თანამონაწილეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ მხოლოდ საკუთარი ბრალისათვის ერთიანი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების საფუძველზე, დანაშაულის ჩადენაში თითოეულის მონაწილეობის ხასიათისა და ხარისხის გათვალისწინებით. იქიდან გამომდინარე, რომ თანამონაწილეობა თავისი ბუნებით აქცესორული ხასიათისაა,³⁸ თანამონაწილის მოქმედების კვალიფიკაცია დამოკიდებულია ამსრულებლის ქმედების კვალიფიკაციაზე, მის მიერ ჩადენილ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაზე. თანამონაწილის პასუხისმგებლობა ყოველთვის დამოკიდებულია ამსრულებლის მიერ ჩადენილ განზრახ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების განხორციელებაზე. შესაბამისად, განხილულ მაგალითებშიც, პოლიციის ე.წ. ფარულის აგენტების ქმედება არ შეიძლება წარმოადგენდეს რაიმე ტიპის დანაშაულს, უფრო მეტიც, იგი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასაც კი არ ახორციელებს (სისხლისსამართლებრივი

³⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2023 წლის 9 ნოემბრის #833აპ-23 გადაწყვეტილება. ანალოგიური მსჯელობა განავითარა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ სხვა სისხლის სამართლის საქმეებზეც, ამის შესახებ იხ.: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2024 წლის 26 თებერვლის #935აპ-23 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2020 წლის 25 ივნისის #78აპ-20 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2019 წლის 25 თებერვლის #541აპ-18 გადაწყვეტილება.

³⁶ დანვრილებით დანაშაულის პროვოკაციის შესახებ იხ. *დვალაძე, ირაკლი*, ავტორთა კოლექტივი, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 222-249; *დვალაძე, ირაკლი*, „სულიერი გახრწნის“ პრობლემა სისხლის სამართალში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის სამართლისა და სისხლის სამა-

რთლის პროცესის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, შრომები, 2011, გვ. 23-46.

³⁷ შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2022 წლის 2 ნოემბრის #537აპ-22 გადაწყვეტილება.

³⁸ შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 29 იანვრის #98 კოლ გადაწყვეტილება.

უმართლობა). ამიტომ ასეთ პირებს სამართლიანად არ ეკისრებათ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა (ე.ი. სახეზე არ არის დანაშაულის ამსრულებელი). გამომდინარე აქედან, ნებისმიერ სხვა პირთა ქმედების შეფასება, როგორც დანაშაულში დახმარებად ან ნაქეზებად, მაშინ როცა, დანაშაულის ძირითადი ამსრულებელი მინიმუმ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასაც არ სჩადის, ვერ იქნება სამართლებრივად გამართლებული და ლოგიკური.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ამგვარი ტიპის შემთხვევებში, თუკი შესაბამისი მტკიცებულებებით ვერ დადასტურდება პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტის მიერ მხილებული პირის მიერ უკანონო გასაღების ფაქტი, ის ცალსახად ბრალდების ამ ნაწილში უნდა გამართლდეს, ხოლო ნარკოტიკული საშუალების უკანონო შეძენა/შენახვისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს არა როგორც თანამონაწილეს (დამხმარეს, წამქეზებელს ან ორგანიზატორს), არამედ როგორც ამ ქმედების ჩამდენის უშუალო ამსრულებელს (შეძენა/შენახვისათვის). პოლიციის ე.წ. ფარული აგენტი კი არ წარმოადგენს თანამონაწილის არცერთ სახეს, თანამონაწილეობის არც ვინრო და არც მისი ფართო გაგებით, რადგან მისი ქმედება „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, მართლზომიერია.